World Water Management, Diplomacy & Science News

WWDSN 2025 (1-6) TR

TRIS : 12018-10031 www.hidropolitikakademi.org

Hindistan-Pakistan Geriliminde Su'yun Rolü Artarak Sürecek !

Dursun Yıldız

Direktör

Hidropolitik Akademi Merkezi -Türkiye

25 Mayıs 2025

Hindistan ve Pakistan arasında tarihsel Keşmir sorunu üzerinden süren gerginlik sonunda artarak sınırlı bir askeri güç kullanmaya dönüşmüştür. Bu çatışmanın daha önce gerçekleşen düşük yoğunluklu ve sınırlı çatışmalardan farkı Hindistan'ın İndus Suları kartını açıkça ortaya koyması olmuştur. Hindistan İndus Suları antlaşmasını duraksattığını (abeyance) (1) açıklamış ve daha sonra baraj göllerinde tortu temizliği amacıyla kapakları kapatma ve aniden açma gibi bazı hamlelerde bulunmuştur.

Keşmir Sorunu özünde İngiltere'nin Hindistan Yarımadasından çekilirken bıraktığı İngiliz sömürge yönetimine ait bir sorundur. İngiltere Hint Yarımadası'ndan çekilirken idari kurumlar ve maddi kaynakların paylaşılması, sınır aşan su kaynaklarının paylaşımı, tartışmalı sınırlar gibi birçok sorunu geride bırakmıştır. İngiltere'ye özel anlaşmalar ile bağlı durumdaki prensliklerin statüsünün netleştirilememesi de ulus inşa sürecine giren Hindistan ve Pakistan arasında ciddi krizlere neden olmuştur.

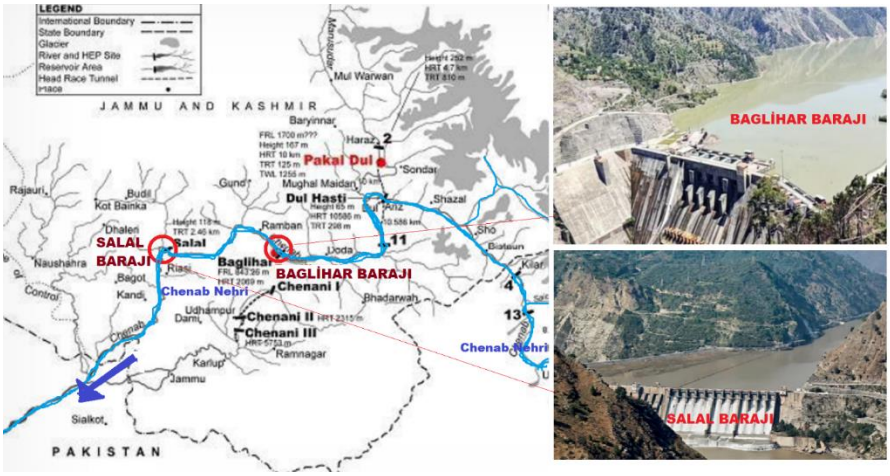
Keşmir Sorununun Tarihi

Hindistan ve Pakistan İngiliz mirası sorunların çoğunu zaman içerisinde çözmeyi başarırken, Hindu bir Maharaca'nın yönettiği Müslüman çoğunluklu Cammu ve Keşmir Prensliği'nin statüsü konusunda anlaşamamıştır. Bu anlaşmazlık nedeniyle çıkan savaş sonrasında Cammu ve Keşmir Prensliği (Keşmir) bölünmüştür. Çatışmalar sonrasında Batıda, Pakistan'ın kontrolünde, Cammu ve Keşmir Prensliği topraklarının üçte birini kapsayan bir alanda, başkenti Muzaffarabad olan "Azad Keşmir Yönetimi" kurulmuştur. Doğuda ise Cammu ve Keşmir Prensliği topraklarının üçte ikisini kapsayan alan Hindistan kontrolünde kalmıştır.

Bu bölüşüm sorunları çözmemiş ve Keşmir konusu iki ülke arasında zaman zaman sınır çatışmalarına da neden olan bir gerginlik konusu olarak bugüne gelmiştir.Keşmir sorunu aslında bölgede İngiliz sömürgeciliğine karşı başlatılan ve her iki ülkede de milliyetçi uyanışın yerleşmesine neden olan bir hareketin sonucudur. Neticede her iki ülkenin millî kimlik inşasında önemli bir yere oturan Keşmir Sorunu yeni krizlere neden olan ve çatışma üreten bir mekanizmaya dönüşmüştür.

İndus Suları Antlaşması

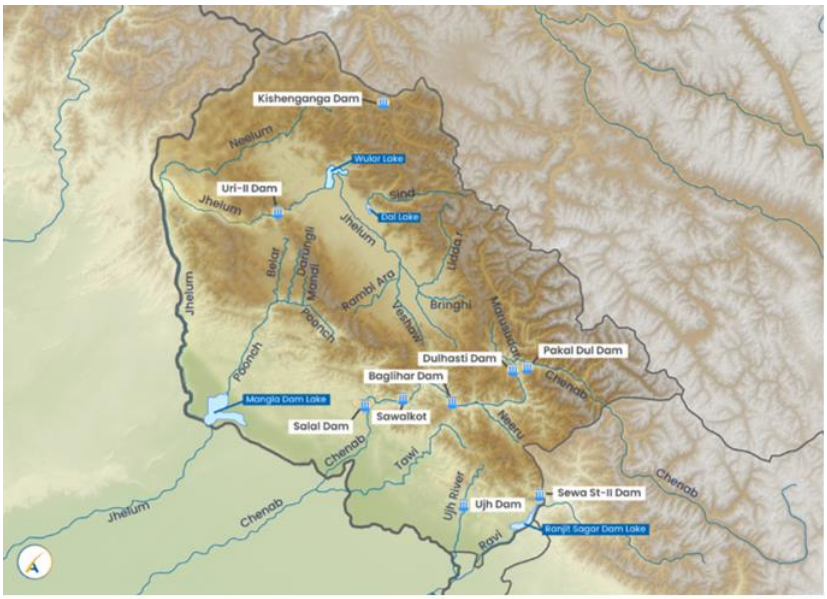
İndus Suları Anlaşması, Pakistan ile Hindistan arasında, Dünya Bankası garantörlüğünde Eylül 1960'ta imzalanmıştır. İki ülkenin İndus Nehri sisteminin sularının kullanımıyla ilgili hak ve yükümlülüklerini belirleyen anlaşma, İndus Havzası'nın doğusu ve batısındaki 6 nehrin sularının iki ülke tarafından kullanımını tanımlamıştır. Anlaşmaya göre, İndus Nehri'ni besleyen 6 nehirden Beas, Ravi ve Sutlej'in kontrolü Hindistan'a; Indus, Jhelum ve Chenab'ın kontrolü Pakistan'a verilmiştir. Hindistan'a verilen nehirler, İndus'u daha çok beslediği için Pakistan'a bu nehirler üzerinde haklar tanınmıştır. Anlaşmaya Hindistan'ın enerji üretimi, tarım ve balıkçılık hakları olduğu maddesi de eklenmiştir.

Indus suları anlaşmasına göre doğudaki üç sınıraşan nehirden akan suyun bir kısmını Pakistan'la paylaşmak zorunda olan Hindistan kendisinin kontrol ettiği itilaflı Jammu ve Keşmir bölgesindeki barajların yapımına hız vermiştir.Bu bölgede Chenab ve Jhelum nehirleri üzerinde Ratle ve Kişanganga hidroelektrik santralinin yapımına başlamıştır. Kişanganga hidroelektrik santrali 2018 yılında tamamlanmış, Ratle Barajının da 2026 yılında işletmeye alınması planlanmıştır. Bu baraj 133 m. yüksekliğinde,850 MW kurulu gücü ve toplam 78

milyon m3 depolama özelliği olan bir beton ağırlık barajıdır. Pakistan bu projenin Indus Nehri Anlaşmasının birçok maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle konuyu Dünya Bankasına ve Tahkim Mahkemesine (Court of Arbitration) taşımıştır. Tahkim Mahkemesi Pakistan'ın projeye itirazları, IWT'nin Ek D şartını karşılamayan üç aylık bir süreden sonra sunduğunu belirterek red etmiştir.Ayrıca daha önce Hindistan da tahkim mahkemesinin bu konuda yargı yetkisini tanımadığını açıklamıştır. Ratle hidroelektrik projesi , Jammu ve Keşmir'in Kishtwar bölgesinde, 450 MW'lık Baghlihar projesinin yukarısında ve 390 MW'lık Dulhasti projesinin aşağısında yer almaktadır.İtilaflı Jammu ve Keşmir bölgesinde Hindistan tarafından planlanan başka birçok baraj ve hidroelektrik santraller de bulunmaktadır. Bunlar arasında bölgenin en yüksek Baraj ve Hidroelektrik Santrali olacak olan Pakal Dul Barajı 167 m yüksekliğinde ve 1000 MW kurulu gücünde olup inşaatı tamamlanmak üzeredir(4).

Pakistan su akışını engelleyen veya büyük miktarda suyun kontrolünü sağlayan bu baraj projeleri nedeniyle son olarak 2019'da Dünya Bankasına şikayette bulunmuştur. Anlaşmanın garantörü Dünya Bankasının iki ülke yetkilileriyle Mayıs 2020'de Washington'da yaptığı toplantılar, karar alınamadan sona ermiştir. Hindistan bu baraj projelerinin anlaşmayla uyumlu olduğunu savunurken Pakistan ise barajların su sıkıntısı ve su baskını riskleri yaratacağını ileri sürmektedir. Hindistan tarafı 2024'te yıl anlaşmanın resmen gözden geçirilmesini ve değiştirilmesini talep etmiş ancak Pakistan anlaşmanın bu şekliyle tamamen uygulanmasına bağlı olduğunu bildirmiştir. Bu gelişmeler iki ülke arasında uzun zamandır sorunsuz bir şekilde yürüyen su işbirliğini son dönemde ciddi bir şekilde tehdit etmeye başlamıştır.

Jammu-Kaşmir Bölgesindeki Büyük Barajlar (2)

İndüs Havzası Sularının artan stratejik önemi

İndus Havzasında, 1960 yılında imzalanan ve çeşitli itirazlar olsa da ülkeler arasında ilişkilerin kesilmesini önleyen bir Antlaşma olup bölgede bir havza komisyonu mevcuttur. Havzada su paylaşımı konusundaki anlaşmazlıkların artması veya daha çok sorun yaratması Hindistan ve Pakistan arasındaki tarihsel Keşmir gerilimden beslenmektedir. Keşmir, bağımsızlık sonrası Hindistan ve Pakistan arasında süregelen tarihsel bir çatışma alanıdır. Her iki ülke de bölgenin

tamamı üzerinde egemenlik iddiasında bulunmaktadır.İndus nehrinin kolları Hindistan topraklarından, özellikle de Hindistan kontrolündeki Keşmir bölgesinden doğmaktadır. Hindistan bu bölgedeki kollar üzerinde suyu kontrol etmeye yönelik bir hidropolitika uygulayarak birçok baraj ve HES projesi geliştirmiştir. Bu durum Hindistan'ın suyu kontrolünün yanısıra Keşmir'deki hakimiyetini de artırmaktadır. Tarım, Pakistan'ın gayrisafi yurt içi hasılasının %24'ünü oluşturmakta ve Pakistan'daki iş gücünün %37'si tarım sektöründe istihdam edilmektedir.Bu nedenle Hindistan'ın suyu kontrol etmek için inşa ettiği barajlar kendisine çok büyük bir stratejik avantaj sağlayacaktır. Pakistan'a giden suların çok büyük bölümünün Hindistan'ın kontrol ettiği Keşmir bölgesinden kaynaklanıyor ve geçiyor olması Keşmir anlaşmazlığının çözümünde su işbirliğini bir tercih değil zorunluluk galine getirmektedir.

Hindistan ve Pakistan arasındaki son çatışma döneminde de görüldüğü gibi su bir stratejik kaynak olarak kullanılmıştır. Bir diğer deyişle ,su kaynaklarının kontrolü Hindistan ve Pakistan arasındaki gerilimde jeopolitik bir baskı aracı olmuş ve su da stratejik bir kaynak haline gelmiştir. Hindistan İndüs Suları Anlaşması ile ilgili yaptığı son açıklamalar ve suyu kontrol hamleleri ile bölgedeki su paylaşım işbirliğini siyasi ve askeri gerginliklerden izole etme geleneğini bozmuştur.

Hindistan'ın, İndus Nehri sistemi üzerindeki Antlaşmayı askıya alması, Antlaşmanın revize edilmesini sağlamaya yönelik bir hidrostratejik hamle olmuştur.Hindistan sınırlı askeri güç kullanarak bölgede hidrojeopolitik kontrolü yerleştirme çabasına girmiştir. Bu çabada suyun bölge için önemi hızla artan stratejik bir kaynak olma özelliği çok önemli bir rol oynamıştır. İklim değişikliği, hızlı nüfus artışı baskısı altındaki sınıraşan su kaynakları bu bölgede stratejik önemi artan ve bölge geleceğinin belirlenmesinde en önemli rolü oynayacak doğal kaynaklar olacaktır.

Su bölgenin geleceğini şekillendirecek

Hindistan'ın dünyada su işbirliği konusundaki anlaşmalara örnek olarak gösterilen 1960 İndus Suları Antlaşmasını bir ay önce "duraklatma" kararı, çok uzun süren bir işbirliği geleneğinin ağır yara almasına neden olmuştur. Bu dönemde her iki ülke tarafından su konusunda yapılan açıklamalar bölgede ve dünyada sınıraşan nehirlerde suyun güvenlikleştirilmesi ve ulusal güvenlik stratejilerinde kullanımını kolaylaştırıcı bir rol oynayacaktır.

Hindistan Keşmir'le bağlantılı olarak uzun zamandır elinde tuttuğu su kartını masaya koymuştur. Keşmir'de tırmanan bu son krizin su savaşı yaratacak bir su krizi değil Keşmir üzerinden yürütülen bir su stratejileri krizinin başlangıcı olduğu söylenebilir.

Hindistan ve Pakistan arasındaki su stratejileri hamleleri suyun yakın gelecekteki paylaşımından kaynaklanacak tehditleri azaltmaya yönelik hamlelerdir. Çünkü İndus Havzası, iklim değişikliğinin etkisi altındadır.

Keşmir, bölgede suyun kalbi durumundadır. Bundan sonra su kaynakları bölgede terör ve milliyetçilik üzerinden yeni bir denklemin şekillenmesinde bir araç olarak kullanılacaktır. Bu nedenle Güney Asya'da uzun süredir biriken jeopolitik gerilimin uluslararası güçler tarafından

su kaynaklarının paylaşımı üzerinden yeni bir çatışma dalgasına dönüştürülmesi tehditi artmıştır.Su, terör ve milliyetçilik üzerinden şekillenecek olan bu yeni denklem, yalnızca Pakistan ve Hindistan'ı değil tüm bölgeyi ilgilendirecektir. Bu nedenle yeni su denklemi, bölge güvenlik dengesinin sürmesinde veya bozulmasında daha kullanışlı bir araç olarak ortaya çıkmıştır.

İndus Nehri Havzasında bugün ve kısa vadede bir su savaşı yerine, gerilimli diplomasinin, karşılıklı tehditlerin ve uluslararası arabuluculukların ön planda olacağı görülmektedir. Bu süreçte havza ülkelerinin uluslararası kuruluşların da arabuluculuğuyla hidro diplomatik ilişkilerini geliştirmeleri gereklidir. Ortaya çıkan bu yeni durum, Indüs havzası ülkelerin bölge dışı güçlerin müdahalesine veya yönlendirmesine imkan tanıyacak hidropolitikalardan uzak durmalarını gerektirmektedir. Ayrıca İndus Suları Antlaşmasının iklim değişikliği, nüfus artışı gibi yeni koşulları da dikkate alarak yenilenmesine yönelik adımlar da atılmalıdır. Çünkü antlaşma 1960'taki iklim koşullarına ve nüfusa göre yapılmış olup günümüzün değişen çevresel ve sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını tam olarak yansıtmamaktadır.Ayrıca yeni su yönetimi modelleri , su verimliliği çalışmaları gibi konular bu antlaşmada yer almamaktadır.

Havzada Hindistan'ın son dönemde inşa ettiği ve planladığı tüm barajların durumu detaylı bir rapor ile tespit edilmelidir. Hindistan'ın Pakistan'a bırakılacak su üzerinde mutlak kontrolüne neden olacak baraj projelerinin işletme koşulları Pakistan'ın su haklarını ihlal etmeyecek şekilde tespit edilmeli ve yenilenecek olan İndus Suları Revize Antlaşmasında yer almalıdır. Bu barajların antlaşma koşullarına uygun olarak işletilmesi Havza Su Komisyonu'nun yanısıra uluslararası kuruluşlar tarafından kontrol altına alınmalıdır. Sonuç olarak İndus havzasında hidrojeopolitik fay üzerinde gerilim yüklenmesinin engellenmesi için teknolojinin tüm olanakları ve hidro diplomasinin tüm uygulamaları kullanılmalıdır.

Kaynaklar

[1] Nishant Sirohi "Indus Treaty in "Abeyance": A Strategic Pause, Not a Legal Breach" Indus Treaty in "Abeyance": A Strategic Pause, Not a Legal Breach *Apr 28, 2025*

[2] **Major Dams in Jammu and Kashmir (Map)** https://lotusarise.com/maps/dams/major-dams-in-jammu-and-kashmir-map/?srsltid=AfmBOopLE4NKRcFF_Qk52N2V-4T1oxXyX0iTChOuo9JsgTw7kQ6VFDLO

[3] Majed Akhter,(2015) The hydropolitical Cold War: The Indus Waters Treaty and state formation in Pakistan, Political Geography, Volume 46, 2015, Pages 65-75, ISSN 0962-6298, https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2014.12.002. (https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0962629814001255)

[4] **Jammu & Kashmir** PrevNext **Pakal Dul Hydropower Project**

https://www.drishtiias.com/state-pcs-current-affairs/pakal-dul-hydropower-project